

valk hof nieuws

15e jaargang no. 2
1978 - 1993

V A L K H O F N I E U W S

REDAKTIE ADRES: ST. ANNASTR. 286
6525 HC NYMEGEN

REDAKTIELEDEN: M. Vollebregt;
H. Schoonwater;
A. Janssen;
H.v. Brienem.

V A L K H O F V E R E N I G I N G

LIDMAATSCHAP: Postbus 1390 6501 BJ NIJMEGEN.

CONTRIBUTIES: f20,- per jaar (65+; f15.-) op
postgironummer 4438363 t.n.v.
Valkhofvereniging Nijmegen.

VALKHOFKAPEL: Afspraken voor bezichtigingen
of rondleidingen: H.v. Brienem,
St. Annastr. 286 6525 HC Nijmegen
Tel.: 080-541379.

BESTUURSLEDEN: J. Nooy (Voorzitter);
P. Kruse (Secretaris);
N. Verhaaf (Penningmeester);
H.v. Brienem;
L. Hubers;
M. Vollebregt.

V A L K H O F S T I C H T I N G

SCHENKINGEN: ABN'AMRO'bank Nijmegen.
Rekeningnummer: 53.76.75.930
Giro: ABN'AMRO'BANK: 821025.
De Valkhofstichting beheert
een herbouwfonds.

INLEIDING

U weet, elk gebouw heeft van tijd tot tijd onderhoud nodig. Ook de oude Nijmeegse burcht, met zijn indrukwekkend Keizerlijk verleden, moest wel eens 'opgepoetst' worden.

De heer Henk Schoonwater geeft in een interessant artikel een overzicht van allerlei problemen die bij die 'reparaties' wel eens konden ontstaan. De foto's bij zijn verhaal, (Burg Linn in Krefeld) geven enigszins een idee hoe de binnenzijde van de Valkhofgebouwen er mogelijk uitgezien hebben. Wij weten n.l. over het interieur erg weinig omdat er geen tekeningen van bekend zijn, des te verrassender is dus het artikel van dhr. M. Vollebregt, dat er wél etsen bestaan gemaakt door de ons bekende Hendrik Hoogers! Deze moeten door ongeïnteresseerdheid van het stadsbestuur naar het buitenland verdwenen zijn!

U ziet hier weer hoe belangrijk het is dat mensen die wél belangstelling hebben voor de historie van het Valkhof zich aaneensluiten en waakzaam blijven!

De brief die wij ontvingen van dhr. V. Kuiper over een ledenwerf-actie sluit hier dus mooi op aan. Tenslotte valt nog te vermelden dat ons bestuur een schrijven aan het stadsbestuur heeft voorgelegd om te benadrukken dat wij het onmogelijk eens kunnen zijn met de manier waarop in de zomermaanden het Valkhofpark vernield wordt door vrachtwagens, tenten en oorverdovend lawaai! De ambtelijke toestemming voor dit alles werkt natuurlijk in ons nadeel, omdat honderden toeristen door de 'rommel' lopende naar de Valkhofkapel; daar voor een gesloten deur komen te staan wegens overlast. Wij blijven dus aandringen op een betere bescherming voor ons historisch Valkhof.

Redactie.

VERBOUWINGEN EN RESTAURATIES AAN DE VALKHOFBURCHT

door: Henk Schoonwater.

Dat een machtige burcht als teken van feodale macht van de Keizer, Koning of Hertog telkens in discussie kwam is een bekend feit. Dit was niet alleen in Nederland het geval doch ook in de ons omringende landen. Naar mate de invloed van stedelijke bestuurders groter werd en die van de Keizer minder, voelde men in de loop der eeuwen steeds minder de noodzaak van een dergelijk 'Vorstendom'.

Aanvankelijk gezien als een vesting die de er omheen liggende stad beschermde, kregen langzaam aan gevoelens van onvrede en zelfs bedreiging de overhand. Temeer omdat de Keizer in later eeuwen onmachtig bleek vaak zijn eigen leenmannen in de hand te houden of zo nodig tot de orde te roepen.

Een dergelijk groot gebouw moest natuurlijk ook onderhouden worden, hiervoor was een Burchtgraaf verantwoordelijk aan de Keizer schuldig. Dit is oorzaak dat we weinig weten in hoe verre in ons geval, de stad Nijmegen daaraan zijn 'steentje' bijdroeg. Wel is bekend, wanneer er van Keizerlijke zijde een officieel bezoek kwam, dat het stadsbestuur zich haastte alles een goed aanzien te geven.

De oudste verantwoording van de stadsuitgaven zijn te vinden in het 'Stadsrekeningboek' uit 1382, doch dit nog in het latijn geschreven boek, bevat geen enkele vermelding over het Valkhof. Wel heeft men het, evenals in latere jaren, over verpachte gronden in de nabije omgeving van de burcht. Pas in 1420 gaat het doek op over de stadsuitgaven, maar pas in 1511 valt er enig licht over de Valkhof-

betalingen. Henrick Goessen, stadsmetselaar, heeft dan acht karren zand, kalk, water en rijs naar het Valkhof gereden om de traptreden te repareren. Deze trap zal wel naar de Waalkade of Voerweg gelegen hebben want dat was stadgrond. Nadat Karel de Stoute in 1473 de stad veroverde en ook Keizer Maximiliaan van Oostenrijk in 1494 een vergeefse aanval op Nijmegen ondernam, zag men wel in dat een grotere en ruimere omwalling meer dan noodzakelijk was.

De burcht die tot dan toe buiten de burchtpoort, dus buiten de oude stadsomwalling had gelegen, werd nu in een nieuw stadsverdedigingsplan opgenomen. Men heeft er ver tot in de zestiende eeuw aan gewerkt. En zo lezen we dan dat in 1511, 'Goissen' met zijn eigen en andere paarden (die hij gehuurd had), 20 stuks geschut heeft gereden naar het Valkhof. Tijdens het opmetselen van de muren, werden geregeld stenen, mergel zand en water naar het Valkhof gereden. Waarschijnlijk is hiermee het Kelfkensbosch bedoeld, waar de kalk'beslagen' werd. Men reed de materialen zo dicht mogelijk bij de plaats waar ze nodig waren, zo zal aan de Valkhofmuren ook wel het nodige gemetseld zijn om een goede verbinding met de walmuur te realiseren.

De oude Geertruideskapel werd ook al vroegtijdig afgebroken. Dat hoogte verschillen vaak voor problemen zorgden is op oude tekeningen duidelijk te zien, nog in 1533 is men steeds bij het Valkhof bezig.

In al die jaren; 1382 tot 1534, lezen we nergens dat enige reparatie aan de burcht zelf ten laste van de stad Nijmegen komt.

De eerste melding dat er aan het onderhoud van het Valkhof wel een en ander ontbrak, vinden we in de 'Annales regni Francorum', hier staat namelijk dat op Witte Donderdag 817, Keizer Lodewijk de Vrome, een zoon van Karel de Grote, 'de grote burcht' te Nijmegen

bezoekt. Een deel van de zuilengang stortte plotse-
ling in toen de Keizer zich hierin bevond, hij raakte
op verschillende plaatsen licht gewond, doch her-
stelde spoedig zijn gevolg was er ernstiger aan toe.
Wij lezen nu vaak over branden en verwoestingen, o-
ver restauraties wordt vrijwel niets vermeld, wel de
aanleg van stenen of aarden wallen.

In de 9e eeuw werd het Rijk herhaaldelijk overvallen
door de Noormannen, in 846 was Keizer Lotharius I op
de burcht en zag de rook in de verte van het door de
Noormannen in brandgestoken Dorestad (Wijk bij Duur-
stede). De burcht te Nijmegen viel zelfs in hun han-
den. In 880 vermeldt de kroniek van Fulda dat deze
Noormannen de burcht versterkten met een aarden wal
en muren omdat zij hier wilden overwinteren.

Koning Lodewijk, de Jongere, dacht hierin een mooie
gelegenheid te vinden om zijn vijanden aan te vallen
doch vanwege de strenge winter en 'sterkte' van de
burcht keerde hij met weinig krijgssucces terug.

Een andere kroniek bericht over die winter: 'na enkele
dagen strijd was Hij (de Koning) niet aan de win-
nende hand omdat de Palts, een werk van zeer grote
omvang, een buitengewoon werk, de vijand een zeer
veilige schuilplaats bood'. Toch voelden de Noorman-
nen zich hier niet thuis want zij accepteerden het
aanbod om uit geheel het Rijk weg te trekken wanneer
Lodewijk de belegering opgaf. Doch alvorens te ver-
trekken staken zij wel de burcht in brand en verdwe-
nen in richting Rijnmond. Nu bestonden dergelijke ge-
bouwen deels uit hout zodat het best aardig gebrand
kan hebben op de Waalheuvel.

Op welke wijze de burcht werd gerestaureerd is onbe-
kend, maar elf jaar later verblijft Keizer Arnulf al-
weer hier.

Bijna 170 jaar blijft het Valkhof gevrijwaard van ge-

weld, doch Godfried 'met de baard', Hertog van Lo-
tharingen kwam in opstand tegen Keizer Hendrik III,
en riep allen die hij als bondgenoten in het kwaad
kon vinden op en stak het Koninklijk paleis in Nij-
megen met de huizen van de omliggende villae in de
brand..' Hieruit blijkt dat zich rondom de burcht al
een begin van stedenbouw had gevormd.

Een andere kroniek uit hetzelfde jaar 1047 zegt:
'naast andere schade die hij (Godfried) het Rijk
toebracht, stak hij de brand in het Koninklijk pa-
leis te Nijmegen een buitengewoon en onvergelijkelijk
bouwwerk...' Heeft men de brand misschien toch snel
kunnen blussen zodat de schade beperkt bleef? In
ieder geval lezen we in 1125 weer over een Keizer-
lijk bezoek namelijk van Hendrik V, hij kwam zwaar
ziek hier aan maar had nog de kracht om naar Utrecht
te reizen en in de Domkerk het Pinksterfeest te vie-
ren, doch stierf vijf dagen later en werd in de zelf-
de kerk begraven, dit bleef het enigste Keizersgraf
in Nederland.

Een mijlpaal in de geschiedenis van de Valkhofburcht
mag wel de regering van van Frederik I (Barbarossa)
genoemd worden. De kroniek-schrijver, Rahewin, is hier
zeer uitvoerig over. (1160)

'..Ofschoon zeer in beslag genomen door(...) begon
hij toch op verschillende plaatsen tot sier en nut
van het Rijk allerlei werken(...) De zeer fraaie pa-
leizen en Koningshoven, met schoon kunstwerk ver-
sierd te Nijmegen en de villa Ingelheim waren zeer
sterke bouwwerken, maar deze waren door verwaarlo-
zing en ouderdom aangetast. Hij (Barbarossa) her-
stelde ze op passende wijze en toonde hierbij zijn
aangeboren grootheid van geest...'

Barbarossa zelf was er maar wat trots op dit werk
tot stand te hebben gebracht, hij liet dan ook een

steen uithouwen en voorzien van de volgende tekst:
(Vertaling G.Lemmens)

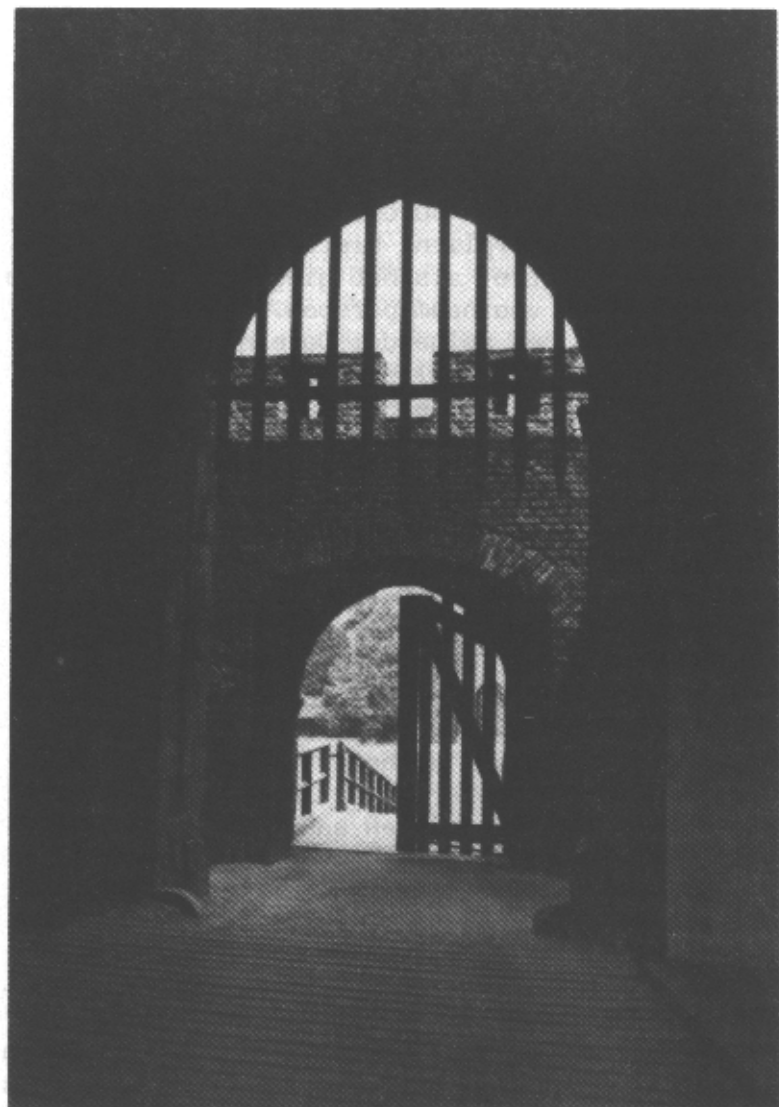
'Duizend jaar nadat het Heil(Chistus) de wereld werd geschonken daarbij gevoegd nog hondred vijf en vijftig jaar (= 1155) heeft als Keizer van zijn Rijk, Frederik, vriend des vredes, het vervallen, ingestorte, oude, schier in het niet verzonken bolwerk van Nijmegen in gelijkwaardige schoonheid en luister herbouwd. Julius (Caesar) moge dan aan het begin ervan als schepper staan, niet gelijkwaardig was hij aan de vredebrengende herbouwer Frederik'(Barbarossa)

Vijf en dertig jaar heeft Barbarossa de herbouw overleefd. Blijkbaar was in 1155 de herbouw voltooid, want op het eind van een brief gericht aan Wibaldus Abt van Corvey en Stavelot, laat hij schrijven: 'De derde zondag na Pasen, te Nijmegen, onze verblijfplaats...'

Vanaf deze tijd tot 1795 bleef het uiterlijk van de burcht in opdracht van Barbarossa gebouwd in hoofdvormen behouden. Zoals later bleek heeft de Keizer vele bouwfragmenten uit vroeger tijd laten gebruiken zo zijn tot op de dag van heden nog romeinse en ook zelfs karolingische kapitelen en zuilfragmenten, romeinse wij-stenen enz. afkomstig van het Valkhof in beide Nijmeegse musea te bezichtigen.

Men was vroeger bij bouw en herbouw toch wel zuiniger werd niet zomaar iets weggegooid wat nog gebruikt kon worden. De steen met inscriptie van Barbarossa, toont door de cannalures aan de achterzijde, dat het vroeger deel van een romeinse zuil is geweest.

Ook de twee zuilen links en rechts in de absis van de Barbarossa-ruïne (St.Maartenskapel) worden bekroond door marmeren kapitelen van karolingisch oorsprong, zij zijn namelijk imitaties van romeinse voorbeelden. Karel de Grote volgde zoveel mogelijk

Ingangspoort; Burg Linn; Krefeld. (Walmuur!)

zijn heidens-romeinse voorgangers na wat de architectuur betreft, ook hier dus 'hergebruik'.

Over het algemeen zijn we slecht ingelicht wat betreft reparaties aan de burcht. Het stadsbestuur was blijkbaar niet verplicht hiervoor te zorgen maar werd ineens wel actief als het ging om een officiële ontvangst van een voornaam persoon. Een mooi voorbeeld hiervan is het volgende: De eigenlijke Landsheer, Hertog Karel van Gelre trad in 1518 in het huwelijk met de veel jongere Hertogin Elisabeth van Brunswick-Lüneburg. Volgens algemeen gebruik hield het echtpaar na de huwelijksluiting een 'blijde incomste' in diverse steden van Gelre o.m. in Nijmegen maar de stad moest wel aan de festiviteiten behoorlijk financieel bijdragen. Op de burcht zou een inhuldiging plaats vinden, daarom waren de gebouwen tevoren op last van Landrentmeester Sander Bentinck 'waterdicht' gemaakt. Dit wijst er al op dat aan onderhoud nu niet bepaald veel zorg was besteed. Maar er zat meer achter; het boterde allang niet tussen tussen de Burggraaf en het stadsbestuur nu wilde Karel van Gelre de burcht het oude aanzien hergeven, de aloude stadsrechten en privilegiën werden immers door haar bevestigd. Maar de stad had daar niet van terug, in 1524 trokken de burgemeesters met de meesters van het Sint Nikolaasgilde en 'los' volk naar de burcht en tilden de zware kasteeldeuren uit hun hengsels! Verder richtten zij vernielingen aan in beide Keizerlijke kapellen. Dit zal allemaal wel weer hersteld zijn, maar pas in 1537 sluit Hertog Karel een verdrag met de stad. Als stok achter de deur hadden de burgers echter de burcht 'ingenomen', zodat de burgemeester Ponciaan Gruenwolt genoodzaakt was zelf in de burcht te gaan wonen, om plundering en vernielingen te voorkomen. Maar de

herstellingen aan en om het gebouw gingen blijkbaar verder, de rekenboeken 1538-'43 laten weten dat er reparatie werkzaamheden werden uitgevoerd aan het ronddeel aan de voet van de burcht, Waalzijde. Was dit de z.g. Lappentoren?

Karel van Gelre had daar dichtbij een aparte vesting laten bouwen, die door de Nijmegenaren echter als een bedreiging werd gezien.

Blijkbaar werden er nog steeds veel stenen weggehaald ('snachts?') want P. Gruenwolt een van de twee burge-meesters, hield geregeld toezicht en had ook de verantwoording om te voorkomen dat ook delen van de burcht zelf gesloopt zouden worden. Men kan hem met recht eveneens een vechter voor het behoud van de burcht noemen. Hij moet er wel dagwerk aan gehad hebben want nog in 1539 werden er 395000 stenen gesloopt. Vanaf die tijd worden dan ook van stadswege twee nachtwakers aangesteld om te voorkomen dat er nog meer bouw materiaal gestolen werd. In 1540 wordt puin afgevoerd van een der binnenplaatsen, wat er op duidt dat een deel der buitenmuren zélf het heeft moeten ontgelden, waarschijnlijk de z.o. ringmuur. Op verschillende tekeningen komt aan de n.o. zijde van de burcht een grote toren voor, een rest van de vesting die Karel van Gelder liet bouwen? De oudste tekening van Thomas Witteroos gedateerd 1570 laat dit al zien, helaas zijn we wat de situatie betreft rons 1530 slechter geïnformeerd, ook de kaarten van Braun en Hogenberg maken ons niet veel wijzer. Tijdens de bestorming van 1537 waren de 'stallen' vernield, deze werden hersteld op last van Willem van Gulik, Hertog van Kleef die namens de Keizer bezit nam van het Valkhof. De vier kwartieren van Gelre hadden hem aangewezen als 'beschermheer' van het Hertogdom nadat in 1538 de 'woelige en rusteloze Hertog Karel van Gelder' die de stad heel wat

hierover kon nu de Vorst met gevolg vanuit het paleis de Keizerlijke loge bereiken en plaats nemen boven de tegenwoordige ingang, dit in navolging van de Paltskapel in Aken (tegenwoordig de Dom). Van hieruit kon de Vorst dagelijks de H.Mis bijwonen. Ook de hofhouding en zijn vrouw vonden daar een plaats. Voor ons misschien een merkwaardige plaats, doch dit was eenvoudig een maatregel van Veiligheid. Reeds de Byzantijnse Keizers hadden reeds een degelijke voorziening getroffen nadat een aanslag op hun leven was gedaan, bij een onverwacht oproer kon men zich alsnog bijtijds in het paleis terugtrekken.

De benedenverdieping moest zich tevreden stellen met een gedeeltelijke houten vloer, 800 voet (240 M) ley-dacksplancken werden hier verwerkt. Drie nieuwe vensters moesten gemaakt worden, terwijl de andere ramen het konden redden met een plaatselijke herstelling. In de loop der tijd waren ook de muren ontzet zodat muurankers het gebouw moesten verstevigen. Ook dit bracht veel kosten met zich mee, want de smid had er maar liefst 284 pond ijzer voor nodig. In dit zelfde jaar 1543 liet men het z.g. Hollandhuis bij de burcht herstellen.

Na Willem van Gulik was er geen nieuwe burchtgraaf meer benoemd, waarschijnlijk omdat de Keizer vreesde dat deze meer eigen belangen zou behartigen dan die des Keizers! Een meer neutralere persoon was gewenst en hij vond deze in de Stadsrechter die van ouds recht sprak op de burcht. Hij mocht echter niet op het kasteel zelf wonen, doch in bovengenoemd huis. Verder waren er nog reparaties aan het 'molenhuis', dit was geen windmolen, doch betrof het malen van graan voor de daar ongetwijfeld aanwezige Bakkerij. Zo kreeg de Valkhofburcht langzamerhand weer een beter aanzien.

narigheid had bezorgd, overleden was.

Hertog Willem zette de strijd tegen Keizer Karel de vijfde nog enige jaren voort maar moest het uiteindelijk afleggen tegen diens macht. Bij het verdrag van Venlo lijfde de Keizer het Hertogdom dan ook in bij zijn Rijk.

De ontmanteling van de sterkste Valkhofmuren was wel gebeurd, maar dit was maar tijdelijk want Karel V gaf opdracht de burcht weer in zijn oude glorie te herstellen. Opnieuw werden er dus muren opgetrokken en torens herbouwd. Na Keizer Barbarossa kan men hem met recht 'de tweede herbouwer van het Valkhof' noemen. In 1545 was de eigenlijke burcht weer in zoverre hersteld dat de landvoogdes Maria van Hongarije een zus van Karel V, enige tijd op de burcht kon verblijven. Het jaar daarop deed de Keizer zelf in gezelschap van de landvoogdes officieel zijn intrede in Nijmegen om gehuldigd te worden als Hertog van Gelre. Blijkbaar was de landvoogdes al tevoren naar Nijmegen gekomen om het bezoek voor te bereiden gezien de toestand van de burcht.

Reeds in 1543 was op last van Karel V en diens landrentmeester, Gerard Renoy begonnen met een herstel van de St.Nikolaaskapel want zoals U al eerder vermeld is, had men bij de bestorming van de burcht in 1524 ook deze kapel niet ontzien. Blijkbaar was alleen de St.Maartenskapel, die een vast deel uitmaakte van de noord- zuidvleugel, gerestaureerd en had men vermoedelijk de moeilijk verwarmbare buitenkapel maar gelaten voor wat het was. Maar nu voor dit Keizerlijk bezoek moest alles wel in orde zijn!

De bovengalerij die in onmiddellijke verbinding stond met het paleis werd plaatselijk met zand opgehoogd, zodat een vlak niveau ontstond waarop een tegelvloer gelegd kon worden. Liefst 1000 tegels waren nodig,

Maar men was er nog lang niet, de zorg van burgemeester Ponciaen Gruewalt, met ere genoemd, was helaas niet helemaal voldoende. Wat kon hij als 'eenling' tegen een stel bouwvallers en burgers die eigenlijk alleen maar één ding wilden: dat Burcht en al met een grote plons in de Waal verdween. Zoals U ziet: l'histoire se répète.., tot op de huidige dag!! Er is natuurlijk veel te veel in die jaren 1537-1540 afgebroken voornamelijk aan de buiten-muren, die in feite de gehele Waalheuvel steunden. Overal begonnen zich dan ook scheuren te vertonen ten tijden van de zoon van Karel V, de latere Philips II. In 1549 was men bevreesd voor het instorten van een woonruimte deel, vooral de aan de Waal gelegen noordzijde was 'seer gesoncken'. Tot in de fundamenten hier moest men gaan om alles te herstellen. Hiervoor waren 12 blokken 'zicheneersteen' nodig, benevens 650 stuk mergelstenen. Voor de reparatie van de muren etc. liet men 59700 stenen en 247½ malder kalk komen. Maar blijkbaar was de aanvoer van de nabij gelegen steenovens niet voldoende, want vanuit Zaltbommel werden nog eens 13000 stenen gestuurd. Ook de gewelven van de kelders onder de 'grote zaal' waren gescheurd en aan reparatie toe, evenals diverse pilaren.

In 1547 waren in verband met het te verwachten bezoek van prins Philips II en de landvoogdes Margaretha de voornaamste vertrekken al opgeknapt o.m. de 'Koningskamer' wordt genoemd. Reeds toen ontdekten men opnieuw fatale scheuren.

Na buiten restauraties kwamen ook de bepleistering en beschildering van de "principale camers ende salen" aan bod. Wellicht dat de nu nog aanwezige bloemen en plantenversieringen van de gewelven in de Nikolaaskapel uit die tijd dateren. Tevoren, (1543) is er alleen sprake van dat de muren opnieuw 'beworpen' en

'gewit' werden.

Wanneer men nu zou denken dat de zaak in 1550 'geklaard' was, vergist men zich. Telkens worden blijkbaar weer delen van het gebouwencomplex onderhanden genomen. De z.g. Reuzetoren, het hart van deburcht, kreeg ook een beurt. Men vernieuwde de gehele kap, de tufsteen van de muren werd hersteld en de torenramen geverfd. Op het dak plaatste men nieuwe dakvensters en als bekroning een nieuw vaantje op de z.g. dakruiter.

Zoals gebruikelijk was was deze toren niet vanuit de begane grond bereikbaar, het was echt een vesting. Blijkbaar bevond zich een eind boven de grond een gewelfd vertrek dat als gevangenis dienst deed. Daarboven weer woonde de conciërge die de gevangenen moest 'versorgen' bewaken was niet nodig want zij werden via een ronde opning in het gewelf neergelaten op de vloer. Kwamen ze vrij dan moesten ze vaak meer dood dan levend weer opgehesen worden. Nu men toch aan het bouwen was en een dergelijke behandeling al langer wat te onmenselijk werd gevonden, bouwde men aan de buitenzijde trappen waardoor de conciërgerie en de gevangenis wat beter bereikbaar werden. De doorslag tot deze verandering was misschien ook wel het feit dat hier vaak gevangenen werden opgesloten die de ambt-man van de over-Betuwe geld of goederen schuldig waren, dus geen echte misdadigers.

Nog in 1556 constateerde rentmeester Thomas Gramaye dat het 'Konincklijke Hoff tot Nijmegen ... tot veele plaetsen seer vervallen en ondict was'. Deze Keizerlijke rentmeester wist blijkbaar niet dat sommige burgers toen al tufsteen en ander materiaal stalen waardoor de restauratie maar langzaam vorderde. In het zelfde jaar begon men met de restauratie van de oostelijke zijvleugel waar keuken, spijskamers, wijn en bierkelders waren ondergebracht. Het dak van de

keuken werd geheel vervangen, maar ook de andere bedekking zal wel nagekeken zijn. De hoofdpoot was er eveneens slecht aan toe alsook de zich daarboven bevindende toren, het geheel was n.l. aan het verzakken de doorgang kreeg een nieuwe bestrating. Dit herstel vond in 1560 plaats, maar de verzakking die blijkbaar niet zo eenvoudig verholpen kon worden, leverde de stad-smid weer een extraatje op, hij Meester Kerst, vervaardigde 'gehengen van ijzerwerk' om de muren bijeen te houden.

Tussen 1556 en '60 horen we geregeld van reparaties aan de landschrijverswoning die zich bevond aan de kant van de Lindenberg grenzende aan de hoofdpoot. De hoofdpoot (boven aan de Lindenberg) voorzag men ook van nieuwe deuren.

Het was allemaal wel nodig, want naar mate de vorstelijke bezoeken minder werden en in 1560 weer een Burggraaf werd benoemd die natuurlijk weer veel visiteurs ontving moest alles toch netjes in orde zijn. Zo vernieuwde men ook het 'glas' in de vensters van de 'Grootte Sael', deze werden voorzien met het wapen van de Koning van Spanje.

Maar de nieuwe Burg-graaf liet tegelijk een nieuwe stookplaats aanleggen want hij had in deze zaal een doorgang naar de keuken laten maken. Verder waren er nog diverse interne reparaties maar die laten we maar voor wat ze zijn geweest.

Men zou denken dat nu na bijna 20 jaar repareren er wel een eind aan kwam, maar neen, in 1570 komt een nieuwe bruid voor Koning Philips II vanuit Wenen naar Nijmegen om hier haar intocht te houden. Hertog Alva gaf hierover per brief kennis aan de Raad der stad, de Rentmeester zond men direct naar de stad om er de leiding te nemen.

In een brief schrijft hij, dat de reparaties aan de burcht 'seer grooet ende menichvoldich' zullen zijn.

Hiervoor waren ongeveer 12 werklieden in dienst genomen, maar met het schrikbeeld van een ongeduldige Hertog Alva voor de ogen, werden er nog meer ingezet. Ons verhaal wordt eentonig; weer moet er glas vernieuwd worden en daker waterdicht gemaakt. De kwartiermeester van de Koningin kwam kijken maar vond de keuken niet goed genoeg. En hoewel in 1566 gerenoveerd begon men opnieuw met een uitbreiding. Zelfs doorbraken men dikke muren om bepaalde doorgangen mogelijk te maken, er kwam nieuw meubilair, nadat alle vertrekken opnieuw gewit waren. In twee kamers aan de Waalzijde hing men baldakijnen zo ook in de grote zaal boven de troon van de Koningin. In de kamers werden tapijten gehangen om het een beetje huiselijker te maken. Een van de muren in de grote zaal was echter niet geschikt om een kostbaar tapijt op te hangen, daarom liet men schilders komen, ongetwijfeld waren er twee bij die van buiten de stad kwamen. (Uit Kleef?) Waar zij van kwamen weten wij niet, maar wel is bekend dat zij naar een deel van het gedeclareerde geld konden fluiten! Ook toen werden kunstnaars al slecht betaald. Er was ook een schilder die schilden moest maken met het wapen van de Koningin, dat van Alva en ons eigen stadswapen, wellicht is dit uitgevoerd door onze eigen stadsschilder.

De deuren van de hoofdpoot, van de doorgang onder de noord-zuidvleugel en die op het tweede binnenplein schilderde men rood, een feestelijk, Koninklijke kleur zoals ook de hoofddeur van de St.Stevenskerk gekleurd was.

Het zou de laatste feestelijke ontvangst worden zoals nog nooit vertoont in de Valkhofgeschiedenis. Slechts drie dagen bleef de toekomstige Koningin van Spanje in Nijmegen, maar iedereen was er vol lof over en vanuit Madrid schreef de Koning Philips II dan ook een dankbetuiging waarin hij zijn tevredenheid uitte.

Ook Alva was meer dan tevreden. In verband met wat oproer in Holland en enkele andere plaatsen bleef Alva nog tot eind juli 1573 in Nijmegen en liet in deze tijd de burcht nog meer versterken. De ingangspoort werd voorzien van dubbele deuren, het kleine poortje in de ringmuur achter de Nikolaaskapel werd dichtgemetseld zodar een vijand vandaar niet kon binnensluipen. Nadat Alva vertrokken was werd ook nog de landschrijverspoort dicht gemetseld, de geuzen lieten zich toen al zien op de Mokerheide en een aanval werd gevreesd. Toch bleken al die reparaties weer voor niets gebeurd, tussen 1573 en '75 waren in het gebouw maar liefst 660 soldaten gelegerd, hier was het gebouw natuurlijk niet op berekend en hoe zij er woonden is niet te beschrijven. In 1574 stortte dan ook een deel van de oostmuur met de aangrenzende keukens in.

Het lot van de stad was bezegeld door innerlijke verdeeldheid, door intimidaties van een kleine groep die de 'nieuwe leer' aanhingen en door de lafheid van een verdeelde stadsraad valt het doek in 1591 wanneer Prins Maurits de stad voorgoed in bezit neemt.

Het tweede en laatste deel van dit artikel 1591-1796 dus tot aan het slopen van de burcht, zult U in een van de komende nummers vinden.

Wij danken bij deze Henk Schoonwater, onze onvermoeide enthousiaste medewerker, voor al zijn interessant spuurwerk.

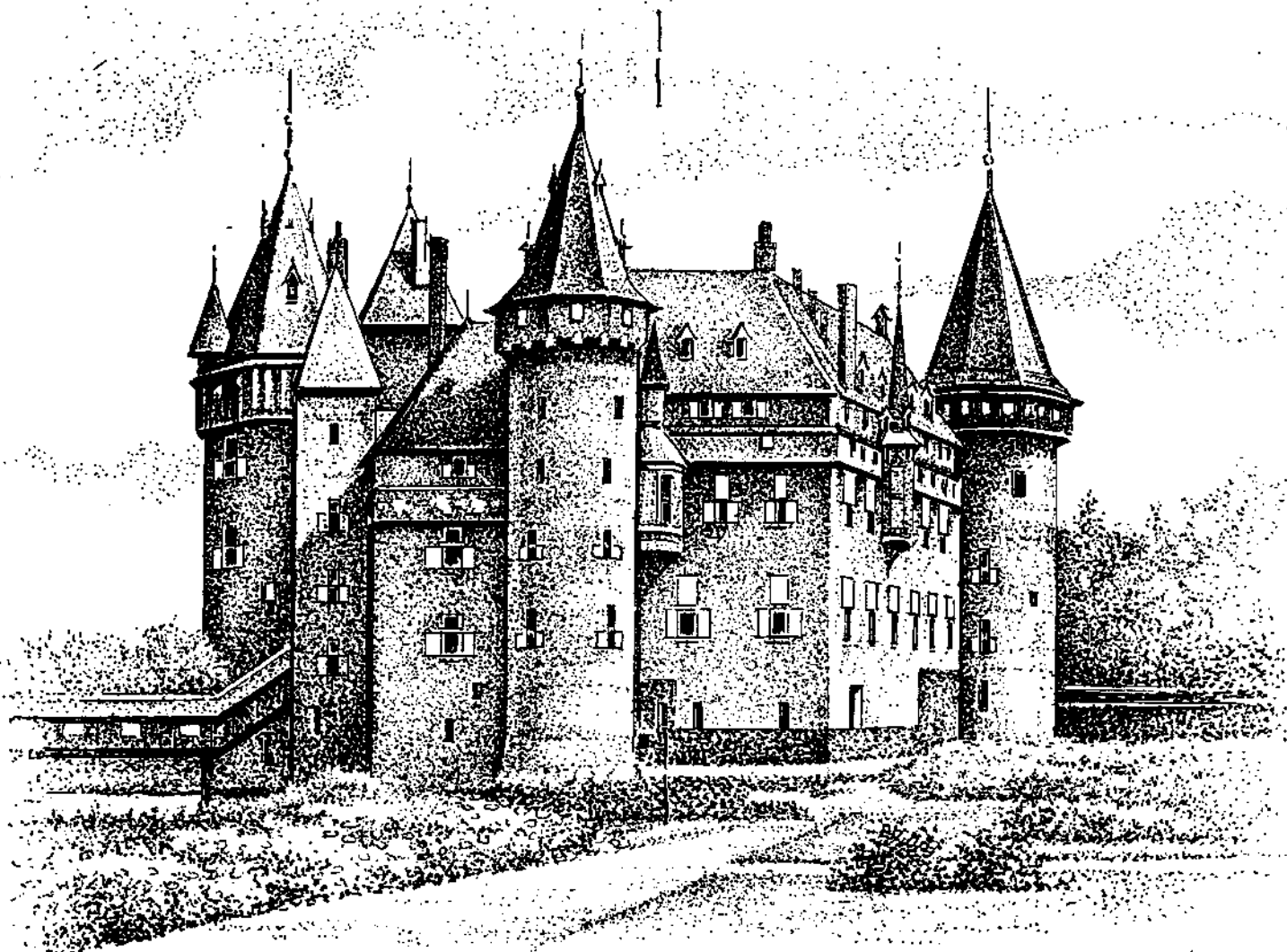
KASTEEL DE HAAR TE HAARZUILENS

Door: Louk Hendriks

Het oorspronkelijke kasteel De Haar of Ter Haar werd vermoedelijk gebouwd omstreeks 1163 door Gotschalk van Woerden, maar hiervoor ontbreekt het bewijs. Wel is bekend dat Werner van de Haar in 1285 door graaf Floris V van Holland met een stuk grond werd beleend. Later komen we hem ook tegen als heer van landerijen in Kockengen en De Haar. Werner laat na zijn overlijden enkele kinderen achter, waaronder een zoon Werner, die zo'n dertig jaar na zijn vaders dood wordt opgevolgd door zijn zoon, Gijsbrecht Boekel van de Haar. Van Gijsbrecht weten we zeker dat hij op de plaats heeft gewoond waar nu het kasteel staat.

De Haar werd door de heren van Vianen in leen gehouden van de bisschoppen van Utrecht. Hendrik van Vianen gaf in 1391 een stuk land en het huis Ter Haar, op het Haarveld, en tevens de daarbij behorende rechten, in achterleen aan Gijsbrecht Boekel van de Haar.

Tot aan het overlijden van Werner van de Haar die in 1440 kinderloos sterft was het kasteel in bezit van de familie Van de Haar. Werners zuster Josina van de Haar was getrouwd met Dirk van Zuylen; zij nam het bezit over. Zo komt het in handen van het al invloedrijke geslacht Van Zuylen. Josina sterft in 1449, Dirk in 1461. Hun bezittingen gaan over op hun oudste zoon, Dirk van Zuylen van de Zevender. Dirk heeft vele functies, waaronder het burgemeesterschap van Utrecht, welke functie hij meerdere malen beleeft. Hij was een fervent tegenstander van de bisschop, David van Bourgondië. In de Hoekse en Kabeljauwse twisten (1345-1492) steunde Dirk als burgemeester van Utrecht de Hoekse graaf Jan IV van Montfoort en de stad voerde een felle

de Haar Haarzuilen

J. Hendriks 82.

strijd tegen de Kabeljauws-gezinde gebieden rondom. Voor Dirk verliep de strijd niet zo gunstig want in 1482 wordt het kasteel De Haar belegerd en na een korte strijd bezet door Joost van Lalain, de Bourgondische stadhouder van Holland. De Steden van Holland geven vervolgens de burgers van Woerden de opdracht het huis De Haar en het dichtbij gelegen kasteel Harmelen plat te branden.

Dirk overlijdt in 1503, maar in 1505 wordt aan zijn zoon Steven van Zuylen vergiffenis geschonken en hij wordt weer met De Haar beleend. Hij moet het kasteel weer herbouwd hebben, want in 1536 wordt het door de Staten van Utrecht als ridderhofstad erkend.

Als Johan van Zuylen van de Haar in 1641 kinderloos overlijdt laat hij zijn bezittingen na aan de kleinzoon van zijn zuster Cornelia, Johan van Renesse Van Moermond. Langzaam treedt dan het verval in, want in de 18e eeuw is er niet meer dan een bouwval over.

Intussen is het gebied in handen gekomen van het geslacht Van Stembor en in 1760 komt het door vererving toe aan Jhr. Antoni Martinus van Zuylen van Nijevelt, welk geslacht het nu nog steeds bewoont.

In 1890 komt het in handen van Etienne van Zuylen van Nijevelt, samen met zijn vrouw Hélène Caroline Betsy, Baronesse de Rothschild geven zij in 1892 aan de architect dr. P.J.H.Cuypers de opdracht het kasteel te herbouwen in de oude vorm, maar wel van alle gemakken voorzien. De restauratie duurt 15 jaar onafgebroken. Er worden bomen en huizen verplaatst om het kasteel en z'n prachtige park het huidige aanzien te geven.

Aan de vorm van het oorspronkelijke kasteel, een onregelmatige vijfhoek, heeft Cuypers zich waar het de buitenomtrek betreft keurig gehouden. Er zijn drie ronde torens, twee grote van 8,35 meter in diameter op de noordelijke en noordoostelijke hoek en een kleinere halverwege de achtermuur aan de zuidoostelijke zijde.

Cuypers heeft ook opnieuw de oorspronkelijke houten weergang aangebracht en ze geheel over de torens doorgetrokken. Het kasteel is gemiddeld 35x40 mtr. en daarmee één van de grootste kastelen van ons land en het meest spraakmakende, want het is niet geworden wat de meesten van ons in een kasteel aantrekt. Het neo-gotische bouwwerk zal door velen als kitsch bekeken worden en opmerken dat een plaats in de Efteling niet zou misstaan. Toch zult u van een bezoek aan De Haar genieten. Het imposante park, de prachtige tuinen en de overweldigende aanblik van het kasteel betoveren toch ieder bezoeker. Denkt u erom dat van half augustus tot half oktober bezoek niet mogelijk is, aangezien de familie Van Zuylen van Nijevelt van de Haar, het dan bewoont. Niet ver hiervandaan kunt u het kasteel Zuylen te Oud Zuilen bezoeken. Een van de bekendste bewoners was de schrijfster Belle van Zuylen, die hier haar jeugd doorbracht.

Naschrift:

In Valkhofnieuws no.1 1992 meldde de redactie u dat het de laatste middenplaat van Johan Hendriks was. Zoals u echter zelf heeft kunnen zien, zijn er daarna toch nog middenplaten van Johans hand verschenen. Inderdaad was de middenplaat van no.1, de laatste uit de serie kastelen van het Kwartier van Nijmegen. Johan had echter voor onszelf en onze kinderen tekeningen gemaakt van andere Nederlandse kastelen. Hiervan heb ik copieën gemaakt en nieuwe teksten geschreven, zodat na deze nog 5 middenplaten kunnen volgen. Aangezien ik al door diverse leden de vraag gesteld kreeg, hoe het mogelijk was, dat er nog steeds tekeningen van Johan gepubliceerd werden, leek mij een verklaring op zijn plaats.

KEIZER ALBERTUS BEZOEKT NIJMEGEN IN 1300.

door: Hein van Brienem.

Veel Keizers en Koningen die het Valkhof bezochten of er enige tijd verbleven zullen zeker vaak goede herinneringen aan deze prachtig gelegen Palts hebben overgehouden.

Ook voor de bewoners van de stad Nijmegen was het steeds weer een belevenis als zulk een 'hooggeplaatst persoon' hier plechtig door de straten trok op weg naar de burchtgebouwen. Nijmegen noemde zich dan ook vol trots 'een Keizersstad'.

Hierin kwam verandering toen in 1247 een Graaf van Gelre het Keizerlijk-domein op het Valkhof in 'pand' wist te krijgen. De heren van Gelre waren om verschillende redenen niet erg populair bij de stadsbevolking. Men jubelde dan ook uitbundig bij een Keizerlijk bezoek, terwijl men de Graaf of Hertog vaak de rug liet zien!

In 1300 komt Keizer Albertus, op uitnodiging van Reinald Graaf van Gelre naar het Valkhof om er een geschil te regelen waarover de gemoederen bij beide heren zeer hoog waren opgelopen. Dit bezoek nu van Albertus aan zijn leenheer hier werd een gebeurtenis waaraan hij veel herinneringen zou overhouden, maar dan wel in negatieve zin!

Over dit treurig voorval dat zich op het Valkhof afspeelde en waarbij de Gelderse Graaf weer eens zijn ware aard liet zien, verscheen in ons Valkhofnieuws enige jaren geleden (1987 no 1) al een romantisch verhaal onder de titel van 'Marika van Valkengoed'. Wij geven U nu een ander verslag uit het boek: 'Kroniek van Nijmegen', Jules Timmermans geeft de volgende lezing over deze merkwaardige gebeurtenis:

ISSABELLA VAN GELDER. (1300)

Toen graaf Reinald van Gelder na de slag bij Woerlingen uit zijn gevangenschap terugkeerde, waren zijn ridders voor het grootste deel gesneuveld het land verarmd en verwoest.

Een nieuwe tegenslag trof hem, toen Keizer Albertus hem liet weten, dat er van het voorgenomen huwelijk tussen zijn zoon Frederik en Issabella van Gelder niets kon komen.

Verbitterd door al die tegenslagen zond Reinald op Wraak. Al heel spoedig bood zich een voor hem gunstige gelegenheid aan om de Keizer te treffen.

In 1299 was namelijk Graaf Jan I van Holland kinderloos gestorven en zijn neef Jan van Henegouwen wilde hem opvolgen. De Keizer liet echter weten, dat Holland en Zeeland nu weer aan het Rijk kwamen. Graaf Jan van Henegouwen zocht echter steun bij de Frans-Koning, die hem aanraade, de Keizer naar Holland te lokken, hem gevangen te nemen en daarna naar Frankrijk te voeren. Toen maakte de Graaf hierna een afspraak met Reinald van Gelre, hij zou de Keizer uitnodigen naar de burcht in Nijmegen om over de erfeniskestie te onderhandelen.

De Keizer niets kwaads vermoedende, reisde met groot gevolg naar Nijmegen.

Inmiddels was de Henegouwse vloot de Waal afgezakt en voor Buynsweert (Beuningen) aangekomen. De Henegouwse krijgers trokken naar het Valkhof en verborgen zich daar in kelders en kementen om op het eerste teken van hun heer, de Keizer te overweldigen en gevangen te nemen.

De Keizer reed intussen met schitterend gevolg het Valkhof binnen waar hij allerminzaamst werd ontvangen door de Graven van Gelder en Henegouwen. Enkele uren

later zaten de gasten aan een Rijkelijke feestdis. Ter rechterzijde van de Keizer zat jonkvrouwe Isabella met haar hofdames, links talloze ridders en Graven allen in volgorde van rang en stand.

De Keizer verwonderde zich er niet over, dat er tijdens het maal een gedwongen stemming heerste, hij wist dat het moeilijk zou worden bij de komende gesprekken tot een overeenstemming te geraken met de beide tegenstanders. Ook zijn tafeldame sprak nauwelijks een enkel woord, zij wist te goed wel lot de hoge gast te wachten stond, indien de samenzwering zou slagen. Wat moest zij doen? Eindelijk nam zij een kloek besluit, zij stond op en fluisterde de Keizer in het oor:

'Majesteit, sta op en volg mij, Uw leven is in gevaar' Terwijl alle gasten aan de dis beleefd opstonden wisten de jonkvrouw en de Keizer ongemerkt het vertrek te verlaten en zich naar het voorplein te begeven. snel lieten zij de paarden zadelen en de knechten van de Keizer leidden ze door de hoofdboort naar de Voerweg. Ondertussen sloop Isabella gevolgd door de Keizer naar het 'Jonker-Janstorentje dat een geheime uitgang had naar de Voerweg. Daar eerst verried Isabella het snode plan van haar vader en de Graaf van Henegouwen. De Keizer ontstelde hevig, drukte haar haastig de hand, dankte haar en reed spoorlags weg in de richting van de stad Kleef.

In de zalen van het Hof had men de verdwijning van de Keizer niet zo spoedig bemerkt, dit gezelschap begaf zich naar de tuinen om zich wat te verpozen en de Keizer te zoeken.

Doch men vond hem niet meer en de Graaf van Gelder snelde naar de hoofdboort om navraag te doen. Daar vertelde de poortwachter hem dat de hoge gast enkele ogenblikken tevoren was vertrokken.

Nu kwamen de Henegouwers op afspraak uit hun schuil-

hoeken te voorschijn en storten zich op het gevolg van de Keizer. Zij sleuren hen naar de gevangenis van de Reuzetoren en brengen het kasteel in staat van verdediging.

Maar weldra verschijnt een bode des Keizers voor de poort van het Valkhof en vraagt toegang. Hij sommeert de Graaf van Gelder, de dienaren des Keizers onmiddellijk vrij te laten en hun vrije aftocht te schenken. Het is de Graaf van Kleef, een der trouwste vazallen van de Keizer.

Reinald moet hierin wel toestemmen en smeekt de Graaf van Kleef om voorspraak bij zijn hoge heer. Op hetzelfde ogenblik, waarop de Duitse ridders te paard stijgen, verschijnt ook de Henegouwse vloot voor de muren van het Valkhof en thans eerst zien zij in, aan welk een groot gevaar de Keizer is ontsnapt.

Zo mislukte dus de snode toeleg der beide Graven dank zij het moedige optreden van Isabella van Gelder. Nu kon zij niet langer bij haar vader blijven. Zij wendde zich af van alle wereldse vermaken en nam haar intrek in een klooster van Adellijke vrouwen nabij de stad Keulen en stierf daar als Abdisse in hoge ouderdom...tot zover J.Timmermans.

Het Boek 'Kroniek van Nijmegen' werd uitgegeven bij Dekker en Van De Vegt; Nijmegen 1946 Utrecht.

Het boek 'Twaalf Valkhofverhalen' uitgegeven 1990 is verkrijgbaar bij de Valkhofvereniging à 8.95.

TEKENDE HOOGERS OOK DE BINNENKANT VAN DE BURCHT?

Door Maurice Vollebregt.

Zoals U weet, zijn afbeeldingen van de binnenkant van de Valkhofburcht schaars. Nu maakte één van onze leden, de heer van der Weijde uit Nijmegen ons attent op het volgende deel uit het boek:

'Het Valkhof te Nijmegen en de nieuwste opgravingen' van Konrad Plath uit 1898. Dit boek van deze Duitse wetenschapper was ons weliswaar bekend, maar over pagina 42 hebben wij kennelijk heengelezen! Hier leest U het volgende citaat:

'...Volgens mondelinge overlevering maakte de Rijkszaal bij de Barbarossahal nog kort voor de afbraak een machtigen indruk. Jammer genoeg zijn van deze inwendigen gedeelten tot hiertoe geene teekeningen bekend geworden; daarentegen is er wel zekerheid, dat deze inderdaad bestaan hebben. Wederom is het Hendrik Hoogers, van wien de evengenoemde keurige teekeningen naar het uitwendige van het paleis afkomstig zijn, die ook een deel van het inwendige, vóór de slooping ver-
eeuwigd zou hebben. Men zegt, dat Hoogers' erfgenamen deze teekeningen aan het bestuur van het museum te Nijmegen hebben aangeboden en toen dit geen besluit kon nemen, de platen aan een engelsche verzamelaar verkocht hebben. Die tekeningen van groote waarde kunnen zich nu nog in engelsch particulier bezit vinden, en wellicht ware er slechts eene kleine aansporing noodig, om deze gedenkteekeningen van het Duitsche Keizerschap naar Duitschland over te brengen, of ze tenminste voor de wetenschap toegankelijk te maken....'
Tot zover K.Plath, mogelijk kunt U als lezer ons helpen? Wie weet of dit verhaal inderdaad klopt en of de tekeningen inmiddels boven water zijn? U kunt Uw reactie sturen naar Redactie: St. Annastr. 286 6525 HC Nijmegen.

E I N D E L I J K " W E V E " ? ? ?

Door: Jack M. T. Nooy, voorzitter Valkhofvereniging.

Over het Valkhof en zijn geschiedenis werd en wordt veel geschreven, getekend, geschilderd en gedicht. Wetenschappers en mensen-met-fantasie hebben hun gedachten geuit.

Weve, stadsarchitect met een sterke historische interesse en kennis, heeft op geheel eigen wijze de geschiedenis van de Valkhofheuvel bestudeerd. Samen met de Duitse historicus H. Wirtz verdiepte hij zich in de geschiedenis, doorgrondde diepgaand de archieven, bekeek en vergeleek als een kritisch bouwkundige de diverse afbeeldingen en deed op basis van al die studies volgens een gericht patroon een aantal opgravingen op het Valkhof in de jaren 1910 - 1911. Het geheel der studies en het resultaat van de opgravingen legde hij als een geïntegreerd geheel vast in een zeer gedetailleerd manuscript in 1925.

"Het verlies van het kunstmonument kan niet beter vergoed worden door een onderzoek op kunsthistorisch gebied en door te trachten het verlorene voor het oog te reconstrueren", zo begint Weve zijn manuscript.

Het begint met de beschrijving van de geschiedenis van het Valkhofplateau, de bouw van de Romeinse versterking, de Karolingische palts en de burcht van Barbarossa. Met name de vele verbouwingen aan die burcht had zijn aandacht. In oud-Nederlands worden de werkmestersrapporten uit 1725/1726 vermeld, evenals het daarbij behorende "dakenplan", en ook de perceelsbeschrijving en de verkoopvoorwaarden uit 1796. Aan de hand van de historische documenten en vele afbeeldingen weet Weve een uiterst nauwkeurige reconstructie van de burcht op te zetten.

Wie begint te lezen zal er snel door gegrepen worden en Weve's script ervaren als een echte speurtocht, waarbij zorgvuldig het beeld wordt opgebouwd, zonder niet volledig gefundeerde conclusies te trekken.

Na verloop van tijd komt het keizerlijk paleis vanzelf bij U tot leven, ziet U het voor U, een reconstructie voor het oog, en kunt U naar hartelust rondlopen tussen de bewoners door. Immers: ook die kent U inmiddels, en de weg weet U ook!

Van Weve's handschrift is een klein aantal kopieën gemaakt in machineschrift, plus enkele doorslagen. Zowel het originele handschrift als een machineschriftkopie is in het bezit van het Nijmeegse stadsarchief. Het is in principe dus voor iedereen toegankelijk. Toch is het te betreuren dat dit bijzondere manuscript nog niet gekomen is tot een uitgave in gedrukte vorm, zodat het voor een groter publiek kan worden gebracht. De aard, de gedetailleerdheid en de grootte van dit werk zijn de oorzaak.

Om al het moois wat hierboven beschreven is voor een breder publiek toegankelijk te maken, ook dat is één van de basisdoelstellingen van onze Valkhofvereniging, heeft ondergetekende zich ertoe gezet om te trachten een uitgave van het manuscript te bewerkstelligen. Dankzij de medewerking van het Nijmeegse stadsarchief was het mij mogelijk de teksten van Weve via de computer op diskette te zetten, waarmee de basis kon worden gelegd voor een uitgave.

Dit bleek alras niet gemakkelijk: het is specialistische lectuur, niet voor het hele grote publiek en daarom niet voor gewone uitgevers interessant. Gelukkig heeft de gemeentearchivaris de handschoen opgepakt en in goede samenwerking zal er nog dit jaar voorzien worden in een uitgave in boekvorm. De oplage zal afhankelijk zijn van de mate van voor-intekening. Wees daarom dus attent op nadere mededelingen in dit blad!

WAAROM WIJ ELKAAR DE HAND GAVEN...

door: Hein van Brienem.

Quedlinburg, een oude stad in het 'Harz-gebergte'; (Saksen-Anhalt) bezit evenals Nijmegen een boeiend historisch verleden. Vòòr 1989 behoorde deze Keizerstad tot de vroegere D.D.R. en was dus vanuit het westen vrijwel onbereikbaar. Bij het verdwijnen van de scheidingsmuur enkele jaren geleden, kregen wij door een toeval goede contacten met een man waar Quedlinburg veel aan te danken heeft.

Door zijn onvermoeide inzet bleef de stad voor een totale verwoesting gespaard en zijn belangrijke cultuurmonumenten bewaard gebleven.

De Stiftskirche, die nadrukkelijk hoog boven de stad uitsteekt werd ook grotendeels gered. Deze zeer oude kerk; deel van een gebouwen-complex waar duizend jaar geleden al adellijke dames woonden of hun opvoeding kregen; heeft een lange geschiedenis. Dit 'Stift' ontving veel schenkingen van 'Hooggeplaatsten', zo ontstond in de loop der eeuwen een kunstverzameling die zorgvuldig in een schatkamer werd bewaard.

Ook in de nabij gelegen 'Wiperti-Kirche' eveneens met een indrukwekkend verleden, liggen veel fraaie kunstschaten bewaard.

Veel voorwerpen uit beide schatkamers zijn nog afkomstig uit de tijd dat Keizerin Theophano vaak Quedlinburg bezocht, waar haar dochtertje Adelheid al vanaf drie-jarige leeftijd werd opgeleid. Deze Adelheid trad later toe tot de Stifsgemeenschap en werd in 999 tot Abdis gekozen.

In een komend periodiek zullen wij de kunstschaten uit beide kerken nader bekijken, zij beleefden n.l. in de loop der eeuwen en speciaal in de oorlog '40-'45

De Stiftkirche in Quedlinburg met op de voorgrond de oude Wiperti-Kirche.

nogal vreemde avonturen.

De torens van de Stiftkirche werden in 1945 tijdens de opmars van de Amerikanen door beschietingen vernield ook de kerk zelf kreeg schade. Op het laatste nippertje werd toch nog erger voorkomen door onvermoeid onderhandelen.

Na de oorlog werden de gebouwen weer vakkundig in de oorspronkelijke vorm teruggebracht. Zo prijken nu de kerktorens weer beeldbepalend boven de oude stad. Tijdens de D.D.R.periode greep overal het verval medogenloos om zich heen; huizen werden vaak gewoon onbewoonbaar. Zo kon het gebeuren dat vooral vlak na de 'omwenteling' in '89 al snel plannen tevoorschijn kwamen tot afbraak van de totaal verwaarloosde huizen. Het 'kapitaal' kreeg immers nu zijn kans! Gelukkig ontstonden er ook tegen reacties, zodat de wilde sloopplannen in die tijd van verwarring werden uitgesteld. En zo begon men vaak zelf vast met enige renovatie, ondersteund door particuliere initiatieven.

Inmiddels is ook bij het stadsbestuur wel doorgedrongen dat herbouw en restauratie van de stad alleen maar voordelen voor de toekomst zullen opleveren. Voor flats, glas- en hoogbouw is elders plaats genoeg in ruimten waar toch niemand komt kijken.

Nu gaat Quedlinburg in de toekomst zeker weer vele toeristen aantrekken, deze stad bekijken wordt weer de moeite waard. Plannen worden al uitgewerkt. Zo kon het ook gebeuren dat de Heer Muller; beschermer van Quedlinburg op speurtocht hier in het westen in de Valkhofkapel verzeild raakte en daar een contactpunt vond! Na een boeiend gesprek was wel duidelijk dat 'onze visies' dezelfde waren. U zult begrijpen dat wij als vrienden afscheid namen en met een 'tot ziens' elkaar de hand drukten...

KLIJMAATBEHEERSING IN DE VALKHOFKAPEL

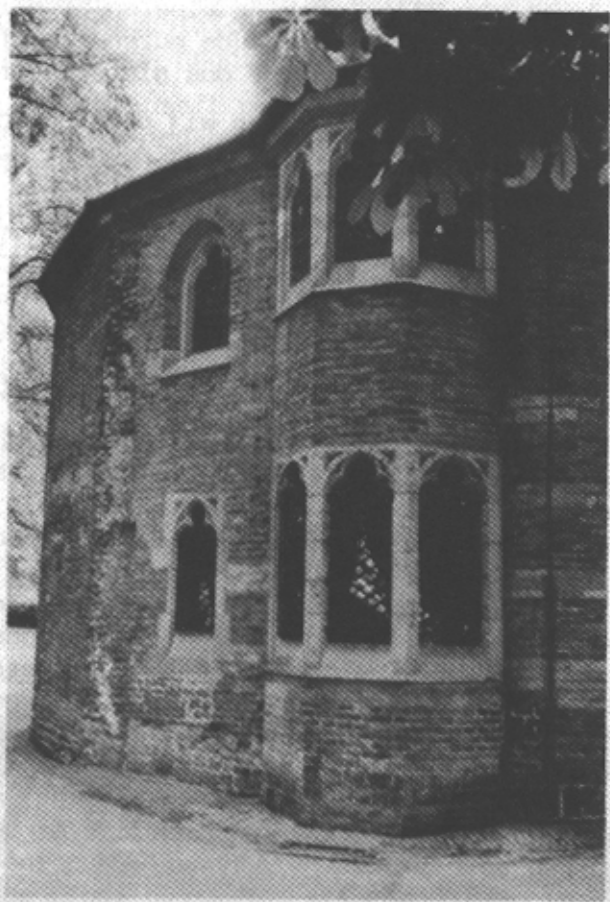
Door: Maurice Vollebregt, herbouwcommissie.

Alweer een aantal weken geleden werd door meerdere krantenlezers een gemeentelijke advertentie in het weekblad 'De Brug' opgemerkt. Daarin werden verschillende lokaties genoemd waarvoor een bouwvergunning werd aangevraagd. En zoals U al raden kunt: ook het Valkhof werd daarin genoemd, anders schreven wij natuurlijk niet dit artikel.

In de advertentie werd gerept over 'vergunning aanvraag inzake archeologisch monument' met een inspraaktermijn van twee weken. Wat ging er op het Valkhof gebeuren? In eerste instantie dachten wij dat de status van archeologisch monument misschien zou worden aangepast of verdwijnen. Om hierover zekerheid te krijgen was er maar één weg te gaan: naar de afdeling bouw en woningtoezicht, vanwaar de vergunning was uitgegaan. Daar bleek dat de vergunning nog niet 'af' was; de advertentie was dus te vroeg geplaatst.

Gelukkig waren we niet voor niets gekomen. De ambtenaren op de betreffende afdeling konden ons wel vertellen, dat het ging om de aanleg van een gasleiding naar de Valkhofkapel. Deze was reeds aangegeven op een kaart. Ondanks de financiële problemen van de gemeente Nijmegen was er dit jaar toch - mede door de inspanning van onze voorzitter J.Nooy - een bedrag gereserveerd voor een klimaatregeling in de kapel.

Wie de Valkhofkapel bezoekt kan met eigen ogen zien dat een dergelijke installatie broodnodig is! De plafonds anno 1993 zien er nog veel slechter uit dan een jaren geleden. Stukken kalk laten regelmatig los in de schilderingen is nauwelijks meer een patroon

In de linkerzijde van de kapelmuren zijn nog duidelijk de sporen te zien van de verbinding met het z.g. Vicarus-huisje. (Foto E.Okkels)

te ontdekken. Oorzaak: vocht, onregelmatige temperaturen en luchtvervuiling. Ook de vloeren zijn zelfs nog in de zomer (!) klam en van de muren komt fijn gruis, een klimaatregeling komt dus niets te vroeg.

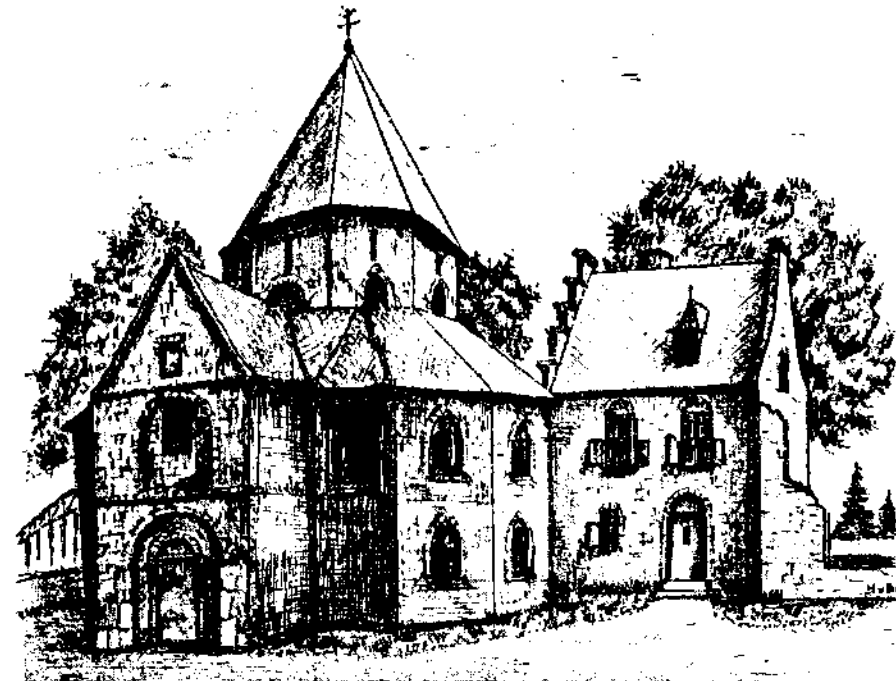
Een aantal dagen later bezochten wij de Afdeling Bouwkunde in het zelfde gemeentelijk gebouw, waar wij op zoek waren naar eventuele reconstructie tekeningen van de Valkhofburcht. Tevens maakten wij van de gelegenheid gebruik om naar de klimaatregeling te informeren. Men wist ons daar te vertellen dat de installatie zo onzichtbaar mogelijk zou worden aangelegd om het monumentale karakter te sparen. We zullen dus waarschijnlijk niet hoeven te vrezen voor radiatoren langs de muren. Ons werd beloofd dat we op de hoogte zouden worden gebracht met betrekking tot de plannen. Natuurlijk zullen wij ook zelf toch blijven informeren.

De meest ideale oplossing lijkt ons een vloerverwarming. Allereerst wordt de vloer op deze manier vochtvrij en aangenamer voor toezichthouders en bezoekers, warme lucht stijgt n.l. zodat muren en plafonds er ook mee gebaat zijn. Een meer constante temperatuur versterkt dit verder. Wij hopen dan ook, dat na de aanleg van de installatie de plafondschilderingen hersteld kunnen worden.

De meest ideale oplossing voor de plaatsing van een verwarmingsketel e.d., zou natuurlijk de realisatie zijn van de historische aanbouw. De galerij van de kapel blijft op deze manier volledig gespaard via de bovenverdieping van de aanbouw - het voormalige Vicarushuisje - kan de galerij dan ook toegankelijk gemaakt worden voor bezoekers. Verder kan de aanbouw onder meer beruikt worden voor het onderbrengen van de oude burchtfragmenten die nu op verschillende plaatsen in kelders of opslagruimten ver-

loren liggen te wachten op betere tijden. Er kan een vergader- en archiefkamer ontstaan en ook een oplossing bieden aan noodzakelijk sanitaire voorzieningen.

Reeds in 1983 heeft onze vereniging een begin gemaakt met bouwtekeningen voor deze aanbouw. Er zijn immers voldoende gegevens: de opgravingen van Weve, vele gedetailleerde tekeningen en zeer duidelijke afbraaksporen in en aan de kapel, deze laatste zeggen ons veel over hoogte van vloeren en plafonds. Natuurlijk kan de Valkhofvereniging niet eisen dat deze aanbouw direct gerealiseerd wordt, maar zoals hier boven al geschetst is: wenselijk is het wel. Daarom zullen wij in overleg met de gemeentelijke afdelingen bekijken wat hiervoor de mogelijkheden zijn.

EEN BELANGRIJK GEGEVEN VOOR ONZE VERENIGING....

Gelukkig krijgen wij veel positieve reacties over ons Valkhofnieuws en dit geeft ons nu juist de moed om door te gaan op een niet altijd even gemakkelijke weg. Half april ontvingen wij een verrassende Brief van de heer V.Kuiper uit Nijmegen met een idee wat wij graag aan U willen voorleggen, zo in de geest van; '..Hoe denkt U hierover??..'

De heer Kuiper schrijft o.m.:

'...Graag - en alleen maar positief bedoeld - zou ik t.a.v. hetgeen Dhr. Hermans schrijft enige opmerkingen willen maken.

Dhr.Hermans maakt (op pag. 46) een onderscheid van de Vrouwen - leden en gaat daarbij uit van de voorvoegsels in de adressering: 'Mevr.' en 'Mej.'. Nu is het bij ons zo - we zijn een echtpaar - dat mijn vrouw net zo positief staat t.a.v. Uw Vereniging als ikzelf! Onze beide getrouwde zonen trouwens ook.

Het zou dus interessant zijn voor de Vereniging hoeveel méér leden er'schuil gaan' achter het voorvoegsel 'Dhr. en Mevr.' of zelfs 'familie' ja zelfs alleen achter 'Dhr.', omdat niet vaststaat voor U welke personen op hetzelfde adres wonen als alleen geadresseerde. Of beter gezegd welke méér personen sympathiek staan t.o.v. de Vereniging: in bijv. gezinsverband of andere relatie.

Het relatieve ledental zou dus best wel eens belangrijk hoger kunnen zijn dan alleen het aantal geadresseerden.

In ieder geval zal het aantal'sympathiekelingen'(als ik het zo mag zeggen) mogelijk een veelvoud kunnen zijn dan het U nu bekende ledental: - een belangrijk gegeven voor de Vereniging !! (denk ik).

Nog een beetje dóórdenkende dacht ik aan b.v. verenigingen zoals, de VPRO of de NCRV (van radio en TV). Deze kennen het systeem van z.g.'Tientjes-leden' (U wel bekend).

Zou het wellicht nuttig kunnen zijn dit gegeven in Uw bestuur eens "mee te nemen" ? Ik durf met zekerheid te veronderstellen, dat er in Nijmegen en verre omgeving veel mensen zullen zijn, die best wel voor b.v. één tientje per jaar hun sympathie voor het Valkhof en de Vereniging zouden willen betuigen. Ze moeten het wèl weten !

Als een degelijk systeem werkt voor NCRV en de VPRO waarom dan niet voor de Valkhofvereniging: zelfs in Nijmegen - zou men denken.

Dit waren enige gedachten, die ik hierbij gaarne aan U kenbaar zou willen maken. Met dank voor Uw attentie in deze en Uw vereniging veel succes toewensende, teken ik met vriendelijke groet;

V.M.Kuiper.

Wij kregen direct van de waarde schrijver toestemming zij brief in ons tijdschrift te publiceren. Daarvoor nogmaals onze dank, het lijkt ons zeker de moeite waard om hier eens over met anderen van gedachte te wisselen.

Wij zullen het voorstel dan ook beslist in de komende jaarvergadering bespreken. Geachte lezer, hoe is Uw mening, kunt U onze vergadering niet bezoeken, dan is ook een schriftelijk reactie welkom! U kent ons redactie-adres: Valkhofnieuws; St. Annastraat 286, 65-25 HC NIJMEGEN.

Een goed idee of een aardig voorstel is altijd welkom bij de redactieleden!

Redactie.